

Bespreking	Klankbordgroep Onderzoek Bestrijdingsmid- delen en Omwonenden (OBO)	A. van Leeuwenhoeklaan 9 3721 MA Bilthoven Postbus 1 3720 BA Bilthoven www.rivm.nl KvK Utrecht 30276683
Vergaderdatum en -tijd	Woensdag 28 maart 2018, 10.00-16.00 uur	T 030 274 91 11 F 030 274 29 71 info@rivm.nl
Vergaderplaats	Eenhoorn Meetingcenter, Amersfoort	
Aanwezig	Dorien Brunt (Wing, voorzitter) Annemarie Breukers (LTO) Rodina Fournell (Stichting Bollenboos) Siep Koning (NFO) Jo Ottenheim (NEFYTO) Albert Schöppink (Bewonersgroep Bloemberg) Maarten Steeghs (NVA) Jacobje Visser (GGD Nederland) Marga Jacobs (Vereniging Leefmilieu) Prisca Kleijn (KAVB) Ingrid van Kuilenburg (RIVM, algemeen secretaris) Mark Montforts (RIVM, programmaleider)	
Toehoorders onder- zoekers	Martin Keve (IenM) Anneke Kuijper (ministerie VWS) Anke Huss (IRAS, Universiteit Utrecht) Esmeralda Krop (IRAS, Universiteit Utrecht) Anton Rietveld (RIVM) Robert Verheij (NIVEL) Roel Vermeulen (IRAS, Universiteit Utrecht) Alet Wijga (RIVM)	
Notulist	Ingrid Bavelaar (Het Notuleercentrum)	
Afwezig	André Hoogendijk (KAVB) Wil Janssen (Vereniging Leefmilieu) Maarten Visschers (Milieu- en Natuurfederaties) Sigge van der Veen (gemeente Schagen)	

Dit document is een samenvatting van het verslag van de vergadering. De samenvatting is openbaar en gepubliceerd op de website van het onderzoek <http://bestrijdingsmiddelen-omwonenden.nl>.

1 Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering om 10:05 uur en heet de aanwezigen welkom.

2 Toelichting op het gezondheidsonderzoek

De heer Rietveld deelt mee dat het ministerie van VWS het RIVM heeft gevraagd om lopende het blootstellingsonderzoek na te gaan wat de mogelijkheden zijn om de gezondheid van mensen die nabij landbouwpercelen wonen te bestuderen. Het RIVM heeft dit vertaald naar een plan. Het onderzoek is niet geschikt om causale verbanden te leggen tussen blootstelling en ziekte. Er is gekeken naar ziekte in relatie tot de afstand tot landbouwpercelen en de grootte van landbouwpercelen. Het plan van RIVM is in 2014 aan de klankbordgroep gepresenteerd en de belangrijk-

ste feedback betrof dat zelf gerapporteerde klachten moesten worden meegenomen in het onderzoek. RIVM heeft dit in het onderzoek geïmplementeerd. Het ministerie heeft op basis van het plan de opdracht tot onderzoek verstrekt en het werk hieraan is gedurende de afgelopen twee jaar uitgevoerd. Het rapport is nog niet gereed. Het RIVM heeft gemeend het rapport voor te leggen aan een aantal reviewers die met veel waardevolle commentaren zijn gekomen. De reviewers zijn wetenschappers. Na verwerking van het commentaar van de reviewers en de KBG zal RIVM het rapport afronden; op dit moment kunnen eventuele opmerkingen van de klankbordgroep nog worden meegenomen.

Het is de bedoeling dat de klankbordgroep vandaag bepaalt of de resultaten van het onderzoek begrijpelijk en aansluitbaar zijn. Tevens wordt gekeken of de resultaten aansluiten bij de verwachtingen. Naar aanleiding van deze resultaten en de resultaten van het blootstellingsonderzoek wordt bepaald hoe naar de toekomst wordt gekeken.

De voorzitter concludeert naar aanleiding van de uitleg over de aanpak en resultaten dat er een gedegen onderzoek heeft plaatsgevonden en zij vraagt of de klankbordgroep haar mening deelt. Het onderzoek wordt gewaardeerd maar vraagt op diverse punten om verduidelijking of toelichting.

De heer Montforts vat samen dat in het algemeen in de onderzochte gebieden minder ziekten en gezondheidsklachten optreden, waardoor een verhoging van leukemie en respiratoire ziekten extra opvalt. Er moet worden gekeken waar dit patroon vandaan komt.

Afgesproken is dat in het rapport duidelijk zal worden vermeld dat er geen conclusies mogen worden getrokken over causale verbanden.

3 Stand van zaken blootstellingsonderzoek en verwachtingen voor 2018

De heer Montforts geeft aan dat het veldwerk succesvol is afgerond. Men is bezig met het verrichten van de analyses en met name de urinemonsters lopen door tot begin mei. Vervolgens worden de resultaten in bestanden gezet. Alle informatie wordt in één keer met iedereen gedeeld en de verwachting dat de levering voor 1 augustus 2018 plaatsvindt. Dit gaat in september 2018 naar de wetenschappelijke begeleidingsgroep en dan naar de KBG. De ambitie is om gelijk daarna het rapport aan te bieden. Gekoerst wordt op begin december 2018.

De voorzitter merkt op dat dit de afronding betreft van fase 1, de bloembollenfase. Zij vraagt wat daarna zal gebeuren. De heer Montforts geeft aan dat aan de hand van de resultaten zal worden besproken wat hierna moet worden bekeken. De heer Keve beaamt dat dit inderdaad afhankelijk is van de uitkomsten. Er ligt een aantal feiten en onderzoeksvragen van fase 1 en het zou fijn zijn de klankbordgroep te gebruiken om dit te bespreken, zodat een onderzoeksvoorstel op papier kan worden gezet. De klankbordgroep is hier graag toe bereid.

Mevrouw Fournell merkt op dat de aanname van de Gezondheidsraad was dat afstand een mitigerende rol speelt. Zij kan zich niet voorstellen dat er op basis van de vandaag besproken uitkomsten geen vervolgonderzoek komt.

De voorzitter geeft aan dat de resultaten van het onderzoek fase 1 binnen de KBG worden besproken. In oktober kan worden nagedacht over de hiaten en het vervolg. Mevrouw Breukers denkt dat het logisch is om beide onderzoeken mee te nemen in het vervolg. De voorzitter merkt op dat er vooralsnog geen causaliteit mag worden verondersteld tussen beide onderzoeken.